

AZ ANGOL KÖZOKTATÁS REFORMTERVEZETE

Az angol társadalom átalakítására irányuló törekvéseknek szerves része a közoktatási reform kérdése. Az angol közoktatásügyi miniszter egyik nyilatkozata szerint a közoktatás meglévő rendszerét mindenki kinőtt ruhának érzi. Mivel valamikor jó szövetből készült, eddig sikerült foltozgatásokkal karbantartani, de ma már nemcsak a szövet szakadozik, hanem a ruha ujjai is túlságosan megrövidültek. Tény, hogy Angliában a közoktatás mindenkor sokkal lassabban alkalmazkodott a korszerű követelményekhez, mint más országokban, mert sokkal nagyobb mértékben kötötte a hagyományokhoz való ragaszkodás. Mai állapotában ez abban jut kifejezésre, hogy az egész rendszer sokkal lazább, kevésbé egységes, mint más országokban. A minisztériumon kívül rengeteg különböző tanügyi hatóságnak van beleszólása a tantervi, felügyeleti, vizsgáztatási kérdésekbe. Az irányítás nélkülözi az egyöntetűséget, mert még az ugyanazon iskolafajhoz tartozó egyes iskolák között is jelentős különbségek vannak, aszerint, hogy állami, felekezeti vagy magániskoláról van-e szó. Vonatkozik ez főleg a középiskolára, amelyet csak 1902 óta szabályoz törvény. A magánalapítású, költséges és előkelő *public school*-ok mellett ekkor rendszeresítették a XIX. századi *grammar school*-ból alakított, máig működő középiskolát, amely vagy állami, közhatalósági vagy egyházi jellegű. 1902 óta a korszerűsített *grammar-school*-ok állanak rendelkezésére a n éves korban középiskolába kerülő angol gyermekek félmillió tömegének. A velük párhuzamosan működő tradicionális *public school*-ok évenként csupán 5-6000 13 éves, jómódú angol ifjúnak az egyetemre való előkészítéséről gondoskodnak. A középiskolába csak felvételi vizsga alapján lehet bejutni. A 18 éves korban tett, kitűnő eredményű záróvizsga mentesít az egyetemi felvételi vizsgától.

Az elemi iskolai oktatást 1870 óta szabályozza törvény (Magyarországon 1868 óta). Az iskolakötelezettség, 1926 óta, a 14-ik életév betöltéséig tart. Az elemi oktatás természetesen ingyenes. Az évenként átlag 5 milliót kitevő iskolaköteles gyermek közül kb. 3 millió jár állami iskolába. Másfél millió a felekezeti, a többi – elsősorban a középiskolába készülők – a *public school*-ok mellett működő előkészítő vagy egyéb ú. n. független iskolát látogatja. A jelenlegi közoktatási rendszer az elemi oktatást (*elementary education*) önmagában befejezett egésznek tekinti, amely mind a tananyag, mind az adminisztráció szempontjából teljesen független az összes többi iskolafajtat magába foglaló ú. n. magasabb oktatástól (*higher education*).

Egy júliusban közölt reformtervezet, melyet az angol kormány még ez év őszén a parlament elé kíván bocsátani, ezt a rendszert szándékszik teljesen átalakítani. Az átalakítással a kormányzat – a közoktatásügyi miniszter szavai szerint – biztosabb alapokra óhajtja fektetni az ifjúság jövőjét olyan időben, amikor napról napra több és újabb felelősség nehezedik mindenki vállaira. A *White Paper*, ahogy Angliában az ilyen parlamenti jelentéseket nevezik, a reform céljául azt tűzi ki, hogy a) boldogabbá tegye a gyermekkort és

az eddiginél jobb előkészítést biztosítson az életben való boldoguláshoz; b) a tanulás lehetőségének szélesebb körre való kiterjesztésével mindenkinek módot nyújtson arra, hogy a benne rejlő különböző képességeket kifejlessze és ezáltal hazája szellemi örökségét gazdagítsa. A reformtervezet elvként mondja ki, hogy a nevelést az egyén egész életén át tartó, megszakíthatatlan folyamatnak kell tekinteni. Ezért javasolja, hogy az eddigi rendszer helyett a jövőben mind az állami, mind az egyéb iskolafenntartók arra legyenek kötelezve, hogy az egymásba kapcsolódó elemi (*elementary*), közép (*secondary*) és további (*further*) fokozatokon keresztül adjanak tanulási lehetőséget mindenkinek, aki annak hasznát veheti. A tervezet a kitűzött cél elérésére a mostani közoktatási rendszerben végrehajtandó következő változtatásokat javasolja:

1. Az iskolaköteles korban még nem lévő, 2-5 éves gyermekek részére óvodák és napközi otthonok szervezése mindenütt, ahol azokra szükség van.

2. Az iskolakötelezettségnek 14 éves korról egyelőre 15 éves korra való felemelése, de később – amint lehetségessé válik – annak 16 éves korig való kiterjesztése.

3. A jelen iskolarendszer olyan átalakítása, hogy a köteles kor betöltéséig az oktatás *mindenki számára teljesen ingyenes legyen*, mégpedig 11 éves korig az elemiben, utána a képességeinek leginkább megfelelő, három irányban kiépítendő, újfajta középiskolában.

4. A 16-18 év közötti lévő, már dolgozó fiatalság továbbképzése érdekében kötelező, de munkaidejükbe beillesztett tanfolyamok szervezése.

5. A szakoktatás, továbbá a felnőttek oktatására szolgáló intézmények korszerű átalakítása.

6. Az eddigi iskolai egészségvédelmi intézmények mindenfajta iskolára való kiterjesztése, továbbá egyes diákjóléti tevékenységek (étkeztetés, ruhaellátás, kórházi kezelés) ingyenessé tétele a rászorulóknak részére.

7. A felekezeti és magániskolák szigorúbb állami felügyelet alá vonása.

8. A vallásoktatás rendes tantárggyá tétele minden elemi és középiskolában a minisztérium által szerkesztett egységes tanmenet alapján.

9. A jelenlegi tanító- és tanárképzés módjának teljes átalakítása.

A tervezet legnagyobb jelentőségű javaslata az, hogy az iskolaköteles kort közvetlen a háború után 15, majd (négy éven belül) 16 évre kívánja felemelni; továbbá, hogy a középiskolai oktatást ingyenessé kívánja tenni. Az átalakított iskolarendszerben megszűnik a középiskolai felvételi vizsga, amely jelenleg már 11 éves korban döntően befolyásolja a gyermek pályaválasztását. A jövőben az elemi bevégezése után a gyermek hajlama, szülei kívánsága vagy az esetleg alkalmazott képességvizsgálat eredménye szerint háromfajta középiskola közül választhat. Ezek: az akadémikus műveltséget nyújtó *grammar school*, a gyakorlati irányú, *modern school* és a szakoktatást szolgáló *technical school*. Az iskolatípusok alsó fokozatainak hasonlósága azt is lehetővé teszi, hogy 13, éves korig a tanuló egyik típusból, különbözőzeti vizsga

nélkül, átlépheten a másikba. Az egységes rendtartással működő háromfajta középiskola képzés tekintetében teljesen egyenrangú, csupán tananyagában van különbség. A középiskolai tanterv és vizsgálati rend reformjának kidolgozását a kormány külön bizottságra bízta. Ennek részletezésére itt nem térhetünk ki, de azt megemlítjük, hogy a javasolt új tanterv az eddigénél sokkal nagyobb szerepet juttat az anyanyelv oktatásának, továbbá a történelmet és a földrajzot úgy kívánja taníttatni, hogy az a brit állampolgári öntudat és felelősségérzet kifejlését segítse elő. A javaslat nem kívánja megszüntetni a hagyományos public schoolt, hanem azt is úgy akarja átalakíttatni, hogy be lehessen kapcsolni az új közoktatási rendszerbe.

Az iskolaköteles kor után munkába álló (15-18 év közti) fiúk és lányok továbbnevelése az üzemek és közületek által szervezendő és a minisztérium felügyelete alatt álló ú. n. ifjúsági kollégiumokban (*young peoples college*) fog történni. E munkás-iskolákban az érdekeltek heti munkaidejüknek legalább egy napját meghaladó időt lesznek kötelesek tölteni. Az iskola nemcsak szakmai továbbképzésükről gondoskodik majd, hanem testnevelést, egészségügyi oktatást, állampolgári nevelést, világpolitikai tájékoztatást (*world affairs*), az anyanyelv használatában való továbbképzést, lányoknak pedig háztartási ismereteket nyújt. Külön intézkedések fogják szabályozni a mezőgazdaságban és a kereskedelmi hajózásban alkalmazott ifjaknak a városban dolgozóknál nehezebben megoldható továbbképzését is. Mindehhez csatlakozik majd a szabad idő hasznos felhasználását elősegítő, sportlehetőséget és szórakozást nyújtó városi otthonok és vidéki nyaraltatótáborok megszervezése.

A tervezet a szakoktatás jelen, korszerűtlen szervezetének olyan átalakítását javasolja, hogy az kielégíttesse a kereskedelmi és iparágak különböző követelményeit anélkül, hogy összeütközésbe kerüljön a kialakítandó, egységes szakoktatási rendszerrel. Kötelezni kívánja a helyi hatóságokat, hogy a felnőttek ipari és kereskedelmi továbbképzéséről is gondoskodjanak.

Az elemi és középiskolákba bevezetni javasolt vallásitanítás nem jelent felekezeti hittanítást. Ez utóbbit az állam ezután is a felekezetekre kívánja bízni. A bevezetendő tárgy arra vállalkozó tanárok által tanítandó, általános valláserkölcsök oktatást nyújtana és hallgatása alól felmenthetők lesznek azok a tanulók, akiknek szülei ezt kívánják.

A tervezett reform végrehajtásához 60.000 új tanítóra és tanárra lesz szükség. Ezek előteremtésének megfelelő kiképzésének módjait külön bizottság dolgozza ki. A kormány arra számít, hogy megfelelő javadalmazás biztosításával sikerülni fog a háborúból visszatérő fiatalság nagyobb tömegeit a tanítói és tanári pályára édesgetnie.

A háború kezdetekor az angol kormány évenként 94 millió fontot költött közoktatásra. A javasolt reform bevezetése után – a háború utáni negyedik év végével – a közoktatás évi költségeinek fedezésére kb. 67 millió font többletre lesz szükség. E többletből az állam évenként 44 milliót vállal magára és 23-at hárít át a különböző helyi közületekre és intézményekre.

A fenti rövid ismertetésből is kiviláglik, hogy az angol közoktatás átalakításának tervezete több egyszerű pedagógiai reformnál. Az iskolaköteles korhatár felemelése, a középiskolai oktatás ingyenessé tétele és általában az arra irányuló törekvés, hogy a közoktatás áldásaiban való részesülésnek a jövőben ne lehessenek anyagi akadályai, a reform társadalmi vonatkozásaira

terelik figyelmünket. Az alsóbb társadalmi osztályokból származó tömegek, amelyek az új középiskola révén magasabb műveltséghez jutnak, nem csupán az ország közműveltségét fogják emelni, hanem az osztálykülönbségek – Angliában is kívánatos – megszüntetéséhez is jelentős mértékben járulnak majd hozzá. Hogy az erre irányuló törekvés tudatos része a kormányzat társadalompolitikájának, azt egyébként a tervezetnek az egyetemi oktatásra vonatkozó része is bizonyítja. Ez a rész amellet, hogy a vagyontalan hallgatók részére rendszeresített egyetemi ösztöndíjak számának szaporítását javasolja, azt is ajánlja, hogy az egyetemi tanulmányok megkezdése előtt minden 18 éves angol fiú és leány hat hónapot munkaszolgálatban töltsön. Ez az iparban, mezőgazdaságban, tengerhajózásban, vagy a szociális tevékenység valamely ágában eltöltött, osztálykiváltságokat el nem ismerő közönségi szolgálat kettős célt szolgál. Az egyén gyakorlati készségeinek kifejlésztésére adna alkalmat és – ami társadalmi szempontból még fontosabb – elősegítené az ország különböző társadalmi osztályainak egybeolvadását, hogy közösen lássák munkájuk célját és megértő együttműködéssel igyekezzenek azt elérni.

A reformtervezet előkészítését Buttler, Nagy-Britannia negyvenéves közoktatásügyi minisztere hajtotta végre, az angol törvényhozásban hagyományos alapos körültekintéssel. Két éven át tartó bizottsági ülésorozaton vitatta meg a részleteket a reformban érdekelt intézmények és hatóságok kiküldötteivel, illetve olyan személyekkel, akiktől a közoktatás átalakításánál figyelembe veendő rengeteg szempont valamelyikére vonatkozóan értékes gondolatot kaphatott. A tanítók, papok, tanárok, állami és közigazgatási tisztviselők, politikusok, munkásvezérek, szociológusok és a különböző tanügyi hatóságok képviselőiből álló bizottságok kivétel nélkül egyetértettek abban, hogy a közoktatás terén gyökeres változtatásokra van szükség. A bizottsági megbeszélések eredménye alapján szerkesztette meg és hozta nyilvánosságra a tervezetet Buttler, hogy az így nyilvános vita tárgyává váljék, még mielőtt törvénytervezet alakjában kerül az alsóház elé. A július óta folyó, nyilvános vitákról szóló sajtótudósításokból ítélve a tervezetet mind az alsóház, mind a nagyközönség rokonszenvvel fogadta. Bár a baloldal a javasolt változtatások egyes részleteit nem találja elég messzemenőnek, csatlakozik az általánosan kialakult felfogáshoz, amely szerint a tervezett reform alkalmas arra, hogy hozzájáruljon az egységesebb angol társadalom létrehozásához.

Kováts Albert